

УДК: 336.1: 477.330

І.О. Ахновська, к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства Донецького національного університету

В.Є. Болгов, к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства Донецького національного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Статтю присвячено дослідженню економічної безпеки та формуванню інноваційно орієнтованої моделі розвитку національної економіки. Базою для наукової роботи стали дослідження видатних вітчизняних та закордонних науковців та власні розробки. Метою роботи стала розробка пропозицій щодо покращення стану інноваційної безпеки національної економіки на основі виявлення сутності поняття «інноваційна безпека», визначення її складових та дослідження загроз. У статті проведено дослідження сутності поняття «інноваційна безпека», наведено порівняльний аналіз тлумачень цієї дефініції вченими, що вивчають це явище за різними напрямками. Автори дослідили та класифікували фактори порушення економічної безпеки. Виявлено складові інноваційної безпеки національної економіки та розкрито їх зміст. Дослідники створили алгоритм побудови інноваційної безпеки національної економіки та запропонували алгоритм її забезпечення, що відповідає вимогам сучасності. Для отримання сучасної інформації щодо вірогідності появи погроз інноваційній безпеці національної економіки створено систему раннього попередження можливих погроз і появи кризи, що базується на діагностиці рівня інноваційної безпеки, що дозволило окреслити загальну схему ефективної системи діагностики рівня інноваційної безпеки. У своїй роботі автори виявили основні загрози інноваційної безпеки національної економіки та розробили пропозиції щодо їх усунення. За результатами дослідження зроблено висновки, що головним із завдань щодо створення умов для інноваційного розвитку національної економіки та її ефективного функціонування є забезпечення інноваційної безпеки як складової економічної безпеки держави. Інноваційна безпека визначається у роботі як складне багатофакторне явище, що характеризує здатність національної економіки до постійного самовідтворення та поширення нових знань з метою збалансованого задоволення потреб суспільства на такому рівні, за яким забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави.

Ключові слова: національна економіка, підприємство, економічна безпека, інноваційна безпека, рівень, загроза, алгоритм.

Рис. 5, Табл. 2, Літ. 13

И.А. Ахновская, В.Е. Болгов

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена исследованию экономической безопасности и формированию инновационно ориентированной модели развития национальной экономики. Базой для научной работы стали исследования выдающихся отечественных и зарубежных ученых и собственные разработки. Целью работы стала разработка предложений по улучшению состояния инновационной безопасности национальной экономики на основе выявления сущности понятия «инновационная безопасность», определение ее составляющих и исследования угроз. В статье проведено исследование сущности понятия «инновационная безопасность», приведен сравнительный анализ толкований этой дефиниции учеными, изучающими это явление по разным направлениям. Авторы исследовали и классифицировали факторы нарушения экономической безопасности.

Выявлены составляющие инновационной безопасности национальной экономики и раскрыто их содержание. Исследователи создали алгоритм построения инновационной безопасности национальной экономики, и предложили алгоритм ее обеспечения, отвечающий требованиям современности. Для получения своевременной информации по вероятности появления угроз инновационной безопасности национальной экономики создана система раннего предупреждения возможных угроз и появления кризиса, основанная на диагностике уровня инновационной безопасности, что позволило определить общую схему эффективной системы диагностики уровня инновационной безопасности. В своей работе авторы выявили основные угрозы инновационной безопасности национальной экономики и разработали предложения по их устранению. По результатам исследования сделаны выводы, что главной задачей по созданию условий для инновационного развития национальной экономики и ее эффективного функционирования является обеспечение инновационной безопасности как составляющей экономической безопасности государства. Инновационная безопасность определяется в работе как сложное многофакторное явление, характеризующее способность национальной экономики к постоянному самовосстановлению и распространению новых знаний с целью сбалансированного удовлетворения потребностей общества на таком уровне, по которому обеспечиваются защита национальных интересов, устойчивость к внутренним и внешним угрозам, способность к устойчивому развитию и защищенность жизненно важных интересов человека, общества и государства.

Ключевые слова: национальная экономика, предприятие, экономическая безопасность, инновационная безопасность, уровень, угроза, алгоритм.

I. Akhnovska, V. Bolgov

ASSURANCE OF INNOVATIVE SAFETY OF THE NATIONAL ECONOMY

The article is devoted to the study of economic safety and the formation of innovation-oriented model of development national economy. The basis for scientific research are works of prominent domestic and foreign scientists and own development. The aim of this work is development of proposals for improvement innovation safety of the national economy. Economic essence of the concept "innovative safety", the definition of its components and the investigation of threats are identified. In the article a comparative analysis of interpretations of definition "innovative safety" by the scientists which studying this phenomenon in different areas are held. The authors have investigated and classified the factors of violation of economic safety. Components of innovation safety of national economy are identified. Researchers have created an algorithm for constructing innovative safety of the national economy. The early warning system of possible threats and crises is created. This system allows you to take into account information about possible threats. This system is based on a diagnosis of the level of innovation safety. it is possible to construct a diagram of an effective system for diagnosing the level of innovative safety. In this article the authors identified the main threats to innovative safety of the national economy and has developed proposals for their elimination. The main task is creating conditions for innovative development of the national economy and providing an innovative safety as a component of economic security of the state. Innovative security is defined as a complex multifactorial phenomenon, which characterizes the ability of the national economy to continuously reproduce and disseminate new knowledge to balance the needs of society. It is possible to provide for the protection of national interests, resistance to external and internal threats, capacity for sustainable development and the protection of the vital interests of person, society and state.

Keywords: national economy, enterprise, economic safety, innovative safety, level, threat, algorithm.

Постановка проблеми. Базисом економічної безпеки держави є інноваційно орієнтована модель її розвитку. Питання інноваційної безпеки національної економіки є дуже важливим, бо повстає перед нашою державою внаслідок входження у світовий економічний простір. Інноваційна безпека є складною економічною категорією, визначення сутності якої дозволить забезпечити її реалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення економічної безпеки національної економіки почали обговорюватися у науковій літературі з 50 років ХХ століття і багато проблем потребують методологічного й методичного осмислення, оскільки відсутній комплексний підхід до цієї дефініції, по-перше, раніше не розглядалось це явище через призму тісного взаємозв'язку трьох рівнів (мікро-, мезо- та макрорівня), по-друге, не приділялось достатньої уваги виявленню складових економічної безпеки, а саме: фінансової, інформаційної, технічної, організаційної, інституціональної, маркетингової та інноваційної. Ряд авторів розглядають поняття інноваційної безпеки лише на рівні підприємства: Л.В. Ваганова, Ю.В. Краснощокова, О.С. Кириченко, Г.В. Гейер та інші. Наукова актуальність проблеми, її практична значущість, а також недостатня теоретична розробка обумовили мету дослідження.

Метою статті є розробка пропозицій щодо покращення стану інноваційної безпеки національної економіки на основі виявлення сутності поняття «інноваційна безпека», визначення її складових та дослідження загроз.

Виклад основного матеріалу статті з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Термін «економічна безпека» з'явився у 50 роках ХХ століття, коли посилилася конкурентна боротьба в провідних індустріальних країнах і між військово-політичними блоками. У той час поняття «економічна безпека» означало захист наука, інтелектуальної власності, науково-технічної інформації та інших секретів організацій в основному від промислового шпигунства. Паралельно з розвитком цивілізації відбувається зміна в уявленнях про зміст терміну «економічна безпека». Термін «економічна безпека держави» (або екосестейт) був невідомий до 1993 р. У «Великому економічному словнику» під редакцією А. Борисова «економічна безпека» трактується як «створювані державою умови, що гарантують недопущення нанесення господарству країни непоправного збитку від внутрішніх і зовнішніх економічних погроз» [1]. Набагато пізніше з'являються визначення терміну «економічна безпека регіону».

Небезпеки і погрози економічній безпеці національній економіці залежно від джерела виникнення необхідно розділити об'єктивні і суб'єктивні (рис.1). Об'єктивні виникають без участі і крім волі органів влади, незалежні від ухвалених рішень. Це стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття, форс-мажорні обставини. Їх необхідно розпізнавати і обов'язково враховувати в управлінських рішеннях. Суб'єктивні погрози породжені умисними або ненавмисними діями людей, різних органів і організацій, зокрема державних і міжнародних підприємств-конкурентів.

Найбільше розповсюдження в науці отримало виділення небезпек і погроз залежно від сфери їх виникнення. За цією ознакою розрізняють внутрішні і зовнішні погрози. Зовнішні небезпеки і погрози виникають за межами держави. Внутрішні чинники обумовлені тими процесами, які виникають в ході виробництва і реалізації продукції і можуть впливати на результати економічної діяльності держави. Як внутрішніх, так і зовнішніх чинників ризику величезна кількість. В ході матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових і інших зв'язків відбувається обмін, споживання і переміщення сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, машин, устаткування, інвестицій, технологій, грошових коштів. Всі ці зв'язки і відносини виникають в конкретних політичних, соціально-економічних, природно-кліматичних і інших умовах, які склалися в масштабах всієї країни.

Залежно від можливості запобігання виділяють чинники форс-мажорні і не форс-мажорні. Перші примушують вирішувати і діяти всупереч наміру (війни, катастрофи, надзвичайні лиха). Другій групі чинників можна запобігти своєчасними і правильними діями.

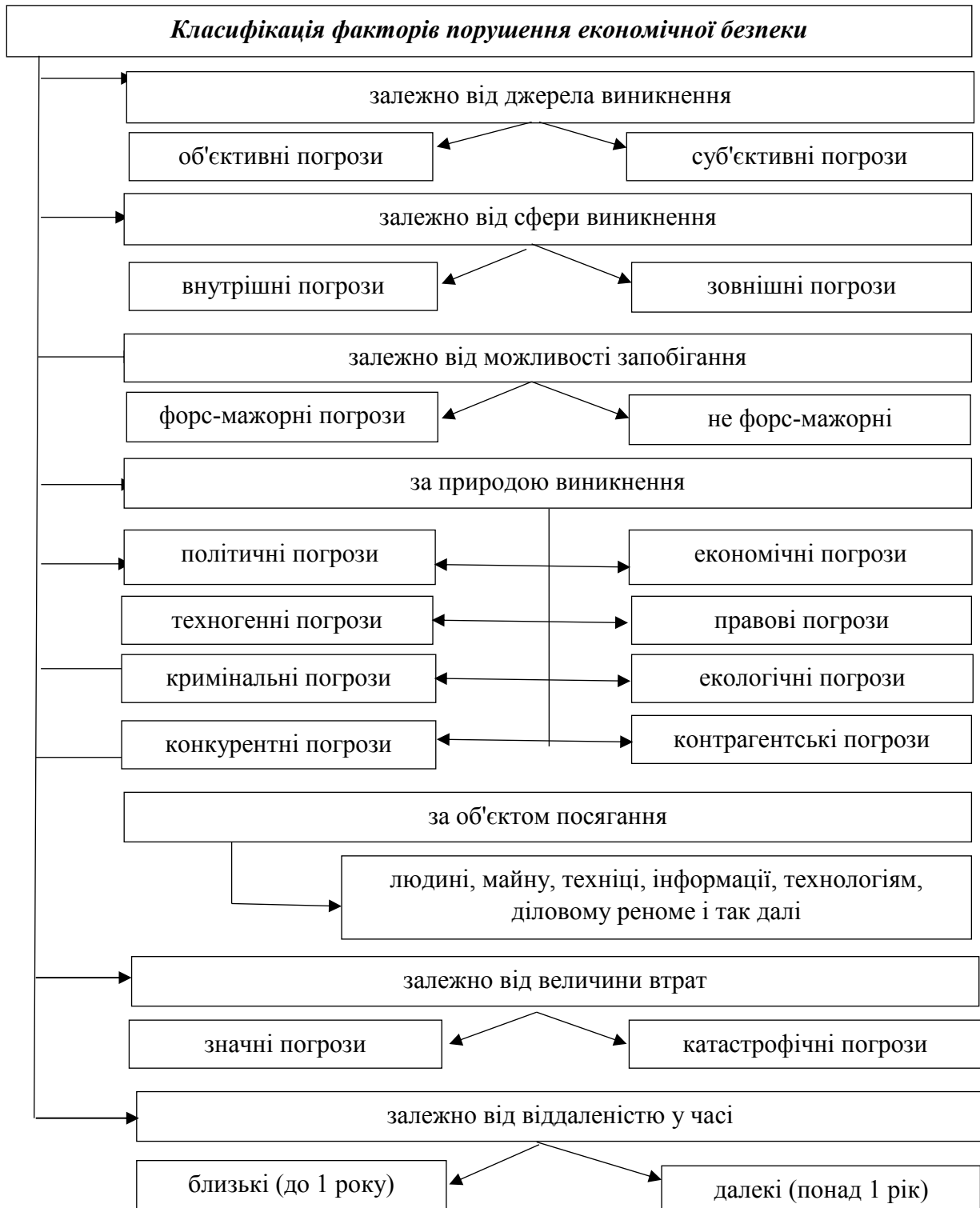

Рис. 1. Класифікація факторів порушення економічної безпеки

За вірогідністю виникнення всі деструктивні чинники (поява зони ризику, небезпеки) можна розділити на явні, тобто ті, що реально існують, й латентні, тобто

приховані, ретельно замасковані, такі, що важко виявляються. Вони можуть виникнути раптово. Тому необхідно вживання термінових заходів, додаткових зусиль і засобів.

За природою виникнення можна виділити: політичні, економічні, техногенні, правові, кримінальні, екологічні, конкурентні, контрагентські й інші. Небезпеки і погрози можна класифікувати і за об'єктом посягання: людині, майну, техніці, інформації, технологіям, діловому реноме і так далі. Залежно від величини втрат або збитків, до яких може призвести дія деструктивних чинників, небезпеки і погрози можна підрозділити на значні і катастрофічні. В. П. Мак-Мак розділяє загрози за ознакою їх віддаленості за часом: близькі (до 1 року), далекі (понад 1 рік) [2].

На сучасному етапі розвитку економічної думки, найактуальнішою складовою економічної безпеки стає інноваційна безпека. Бо саме інноваційна спрямованість національної економіки є запорукою розвитку сучасної держави. Ряд науковців вивчають це явище на макро- та мезорівнях, але розглядають його як частину економічної безпеки, що на нашу думку є більш доцільним, до них можна віднести праці: О.Ю. Александрової [3], Б.В. Губського [4], Ю.В. Цюпко [5], та інші. Сутність та класифікація визначень поняття «інноваційна безпека» були проаналізовані нами та наведені в табл. 1.

На наш погляд, наведені визначення поняття «інноваційна безпека» не розкривають всієї сутності цього явища. Тому ми пропонуємо власне тлумачення цього поняття. Інноваційна безпека є найважливішою складовою економічної безпеки держави. Водночас є складною багатofакторною категорією, яка забезпечує здатність національної економіки до постійного самовідтворення та поширення нових знань з метою збалансованого задоволення потреб суспільства на певному рівні, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави, призводить до поліпшення соціально-економічних процесів та сприяє розвитку науково-дослідницькій діяльності.

Таблиця 1

Дефініції поняття «інноваційна безпека»

№	Автори	Базове визначення
1	2	3
<i>Мікрорівень</i>		
1.	Кириченко О.С. [6]	Інноваційна безпека полягає у забезпеченні високого рівня безпеки сталого інноваційного та науково технічного розвитку підприємств. Надзвичайно актуальним є питання інноваційної безпеки з точки зору захисту інтелектуальної власності, результатів наукових розробок, досліджень та промислових зразків, оскільки результати інноваційної діяльності підприємства не є достатньо захищеними з точки зору економічної безпеки, права та власності
2.	Максимова Т.С. [9]	Інноваційна безпека підприємства – це послідовна, запланована, цілеспрямована, комплексна діяльність підприємства щодо зміни кожного з елементів бізнесу певного підприємства, викликаной попитом, обумовленої науково-технічним прогресом і спрямованої на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль і методи управління, продукцією, що випускається, джерелами сировини й матеріалів, ринками збуту, документообігом та ін.

Продовження табл. 1

1	2	3
3.	Шкарлет С.М. [7]	Інноваційна безпека підприємства передбачає стійкий розвиток (тобто збалансований і безперервний), що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів та підприємницьких можливостей, за якими гарантується найефективніше їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішньому та зовнішньому негативному впливу (загрозам)
4.	Краснощокова Ю. В. [8]	Інноваційна безпека є вирішальною умовою дотримання та реалізації інтересів підприємства. Вона безпосередньо спрямована на формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій; продуктивних, технологічних, економічних, організаційних і соціальних з метою розробки та впровадження конкурентоспроможної продукції й технологій на рівні світових стандартів
5.	Ваганова Л.В. [10]	Інноваційна безпека підприємства – це система основних ідей, інструментарію та аналізу маркетингової діяльності підприємства і зовнішнього середовища, формування стратегії і контролю. Основними її елементами є: 1) підприємство, зовнішнє середовище – структура, культура, ресурси, ринки, конкуренти; 2) формування політики – модель, цілі, стратегії; 3) реалізація політики – плани, бюджет, маркетингові заходи; 4) перевірка та контроль політики – результати, процеси, передумови об'єктивних і суб'єктивних змін
<i>Макро-і мезорівень</i>		
4.	Александрова О.Ю. [3]	Стан інноваційної безпеки характеризується станом розвитку науково-технічного потенціалу, його спроможністю на достатньому рівні генерувати позитивні зрушення в економіці, які є необхідними для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і світовому ринках, розвитку дослідного сектора, захисту економічних інтересів
2.	Губський Б.В. [4]	Інноваційна безпека є важливою складовою економічної, окреслює основні положення стосовно гарантування національної безпеки держави
3.	Левковець О.М. [12]	Інноваційна безпека (ІБ) – це забезпечення сталого процесу створення, використання і поширення нових знань і технологій на основі поєднання науково-технологічного потенціалу країни та можливостей міжнародного кооперування, і створення тим самим передумов сталого функціонування і розвитку економічної системи. Передбачає здатність економічної системи: 1) забезпечити сталий розвиток на основі інноваційних перетворень; 2) функціонування за найнесприятливіших умов за рахунок використання власних інтелектуальних і технологічних ресурсів (задоволення базових потреб, здатність системи до самовідтворення і саморозвитку); 3) генерувати, впроваджувати та сприймати інновації, забезпечивши критичну масу якісних перетворень в економіці

Продовження табл. 1

1	2	3
3.	Бурмістрова Т.В. [11]	Під інноваційною безпекою слід розуміти такий стан захищеності економіки, який забезпечував би конкурентоспроможність результатів НІОКР і продукції, що випускається, на вітчизняному і світовому ринках, здатність економіки забезпечувати стійкий розвиток і протидіяти негативним чинникам, що мають місце на глобальних ринках.
1.	Цюпко Ю.В. [5]	Інноваційна безпека характеризується станом розвитку науково-технічного потенціалу, його спроможності на достатньому рівні генерувати позитивні зрушення в економіці, які є необхідними для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і світовому ринках
5.	Мищенко І.М. [13]	Інноваційна безпека з кожним роком все більше перетворюється на міжгалузеву і міжнародну трансграничну мережу винахідників, користувачів технологій і постачальників, пов'язаних взаємозалежним сильним зворотнім зв'язком. Залежність, що посилюється, від зовнішніх джерел технології, і знань, особливо помітна останніми роками в галузях нових технологій, що є найбільш важливою зміною в управлінні науковим розвитком і інноваціями. В розвитку інноваційної безпеки вирішальне значення має локально-мережева природа. І, не дивлячись на існуючу різноманітність способів розповсюдження знань, вирішальним для створення інновацій і стійкої конкурентоспроможності залишається неформальне, «внутрішнє» (tacit knowledge) знання, невідривне від його носіїв

Виходячи із запропонованого нами тлумачення, необхідно розглянути складові цього явища. Інноваційна безпека має наступну структуру (рис. 2).

1) соціальна складова – передусім пов'язана з наданням та забезпеченням рівних прав всім громадянам суспільства в доступі до інформації, отриманню освіти та створенню атмосфери довіри та соціальної справедливості, що поліпшує процеси обміну інформацією та її поширення на всіх рівнях суспільних відносин. Все вище перелічене сприяє процесам створення та поширення нових знань в суспільстві;

Рис. 2. Структура інноваційної безпеки національної економіки

2) інвестиційна складова – пов'язана зі складом та спрямованістю інвестицій. Вони мають носити інноваційну спрямованість та довгостроковий характер, а також

створювати умови для розвитку високотехнологічних галузей національної економіки, підвищувати продуктивність праці, та, як наслідок, соціальні стандарти в суспільстві;

3) інституціональна складова – забезпечує недоторканність права власності, ефективне та справедливе функціонування судової влади в межах правового поля держави з дотриманням прав людини та міжнародних норм в усіх галузях права;

4) екологічна складова – полягає в забезпеченні зниження рівня забруднення навколишнього середовища та інших негативних екологічних явищ, пов'язаних зі зростанням виробництва та споживанням товарів та послуг, що відбувається на основі впровадження новітніх технологій та подальшого економічного розвитку національної економіки;

5) технічна складова – відображає рівень захищеності прав інтелектуальної власності, баз даних підприємств, фінансових, державних та суспільних установ, пов'язана із наявністю відповідного законодавства та органів, що забезпечують їх виконання та запобігають їх порушенням, а також організацій та установ, що забезпечують створення систем захисту від посягань на інформаційні дані різного рівня.

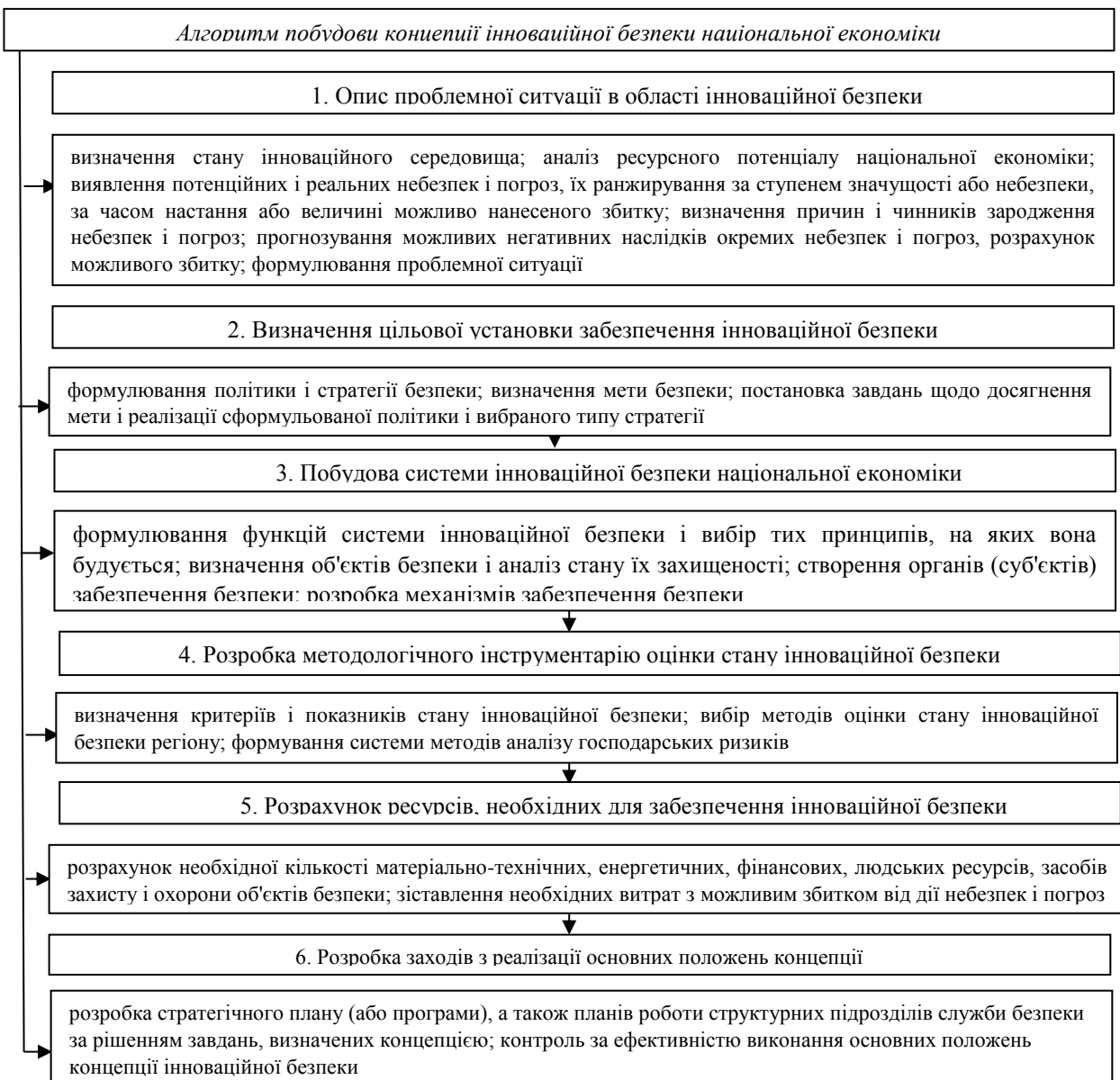

Рис.3. Алгоритм побудови концепції інноваційної безпеки національної економіки

Інноваційна безпека є елементом соціальної системи організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку національної економіки. Останнім часом це питання привертає до себе все більше уваги вітчизняного наукового середовища, однак залишаються невизначеними понятійний апарат, методологія вивчення та ієрархічність в системі видів безпеки. Концепція інноваційної безпеки національної економіки повинна включати наступні блоки (рис. 3).

Система обліку і статистики, що діяла в минулому і знаходиться зараз у стані перетворення, була створена в командно-адміністративний період, вона забезпечувала повсюдний контроль за виконанням планових завдань і надавала необхідну інформацію для керівників різних рівнів управління. Це відповідало структурі управління, а також інтересам контролю за виконанням централізовано встановлених завдань з діагностики технічного розвитку певної території. Сьогодні алгоритм забезпечення інноваційної безпеки національної економіки повинен передбачати три етапи (рис. 4).

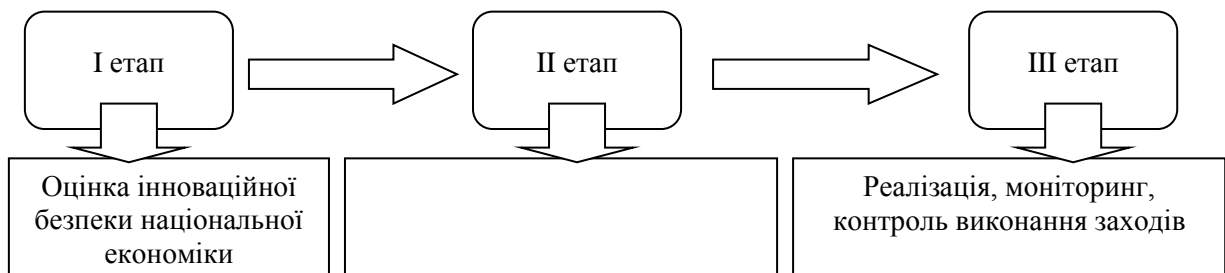

Рис. 4. Алгоритм забезпечення інноваційної безпеки національної економіки

Для отримання сучасної інформації щодо вірогідності появи погроз інноваційній безпеці національної економіки необхідно створення системи раннього попередження можливих погроз і появи кризи, що повинна базуватися на діагностиці рівня інноваційної безпеки.

Принципова схема моніторингу результатів соціально-економічного розвитку повинна включати в себе статистичні спостереження на основі статистичних показників моніторингу; проведення соціологічних досліджень методом опитування (рис. 5).

Рис 5. Загальна схема ефективної системи діагностики рівня інноваційної безпеки

Проведений аналіз дозволив виділити недоліки сучасного стану інноваційної безпеки та пропозиції щодо їх подолання (табл. 2).

Таблиця 2

Загрози інноваційній безпеці України та пропозиції щодо їх усунення

№	Загрози	Пропозиції щодо їх усунення
1	Низький рівень інноваційності малого та середнього бізнесу	Спрощення процедур оформлення підприємств та впровадження економічних стимулів
2	Відсутність інформаційного забезпечення малого та середнього бізнесу	Розробка загальнодоступного інформаційного ресурсу
3	Слабкий рівень захисту прав інтелектуальної власності	Узгодження діючих законів та нормативних актів, та приведення їх у відповідність до європейських норм. Створення спеціалізованого суду.
4	Низький рівень фінансування науки та освіти в Україні	Надання дозволу ВНЗ розміщувати тимчасово вільні кошти на фондовому ринку
5	Рейдерство	Інформаційне забезпечення, вдосконалення вітчизняного законодавства

Розкриємо сутність запропонованих заходів більш детально:

1. Перш за все необхідне законодавче закріплення терміну «інноваційна безпека», на базі розробленого нами тлумачення, та включення його у регіональні та загальнодержавні програми інноваційного розвитку і нормативні акти, що регламентують ці процеси.

2. Світовий досвід свідчить, що флагманами інноваційної активності є малий та середній бізнес, вітчизняні реалії вказують на те, що даний вид діяльності цього сектору національної економіки нижче за середній у державі. Цей факт вказує на загрозу інноваційній безпеці України.

Тому, спрощення процедур оформлення підприємств, та стимулювання суб'єктів малого та середнього бізнесу до впровадження новітніх технологій, має поліпшити ситуацію.

Висновки: проведені дослідження в напрямку виявлення загроз інноваційної безпеки та запропоновані заходи дозволять покращити стан економічної безпеки та інноваційного розвитку національної економіки. Таким чином, головним із завдань по створенню умов для інноваційного розвитку національної економіки та її ефективного функціонування є забезпечення інноваційної безпеки як складової економічної безпеки держави. Інноваційна безпека визначається у роботі як складне багатофакторне явище, що характеризує здатність національної економіки до постійного самовідтворення та поширення нових знань з метою збалансованого задоволення потреб суспільства на такому рівні, за яким забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави.

Перспективи подальших досліджень: Проблематика, що була розглянута авторами в статті є досить великою, знаходиться в стані постійного розвитку, тому потребує подальших досліджень та спостережень.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.

2. Мак-Мак В.П. Служба безпеки підприємства. Организационно-управленческие и правовые аспекты деятельности / В. Мак-Мак – М.: Мир безопасности, 1999.

3. Александрова О.Ю. Формування інвестиційної моделі у напрямі підвищення інноваційної безпеки регіонів / О.Ю. Александрова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму: зб. наук. праць. – Дн.: ДнУЕП, 2011. – № 1 (4). – С. 19-23.

4. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: [монографія] / Б.В. Губський. – К.: Укр- архбудінформ, 2001. – 121 с.

5. Цюпко І.В. Теоретико-методологічний аналіз інноваційної безпеки підприємства як об'єкта управління / Цюпко І.В. // Нук. вісник Львівського ун-та внутрішніх справ. – 2009. – № 1: сер. Економічні науки. – С. 1-8.

6. Кириченко О.С. Інноваційна безпека як невід'ємна складова економічної безпеки та ефективного проектно орієнтованого розвитку сучасних підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2012_1/part1/14.pdf

7. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С. М. Шкарлет. –К.: Книжк. Вид-во НАУ, 2007. – 415 с.

8. Краснощоква Ю.В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції / Ю.В. Краснощоква // Управління розвитком: зб. наук. Робіт. – Х.: ХНЕУ, 2011. – № 4 (101). – С. 177-178.

9. Максимова Т.С. Формування інноваційної політики на підприємстві / Т.С. Максимова, О.В. Філімонова, К.В. Лиштвак // Економічний вісник Донбасу – Д., 2010 – № 2 (20). С. 181-183.

10. Ваганова Л.В. Створення механізму інноваційної безпеки підприємства на основі маркетингової складової у 2 т. Т. 1/ Л.В. Ваганова // Науковий журнал Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4. – С. 202-206.

11. Бурмистрова Т.В. Проблемы инновационной безопасности российской экономики [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://igpr.ru/library/burmistrova_tv_problemy_innovacionnoj_bezopasnosti_rossijskoj_jekonomiki

12. Левковець О.М. Інноваційна складова економічної безпеки України / О.М. Левковець // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Зб. наук. праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2008. – № 19. – С. 104–113.

13. Миценко І. М. Інноваційна безпека України в процесі інтернаціоналізації знань / І. М. Миценко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: [сб. научн. трудов]. – Донецьк. – 2011. – Ч. 2. – С. 571-579.